

ARCHIKON

Konserwacja Zabytków, Andrzej Lipiński
ul. Powstańców Wlkp. 57
62-053 Drużyna
tel. 504 164 037
andrzej@archikon.poznan.pl
www.archikon.poznan.pl

Zakres prac renowacyjno-remontowych przy Pomniku Powstańców Wielkopolskich i Ofiar II Wojny Światowej .

Mosina

Kwiecień 2024 r.

Opracował :
mgr Andrzej LIPIŃSKI
konserwator zabytków, konserwatorstwo,
spec. renowacja i konserwacja zabytków architektury
PSOZ WKZ 152/4/98
PSMB 8/5p/05/2002

Andrzej Lipiński 1

1. Dane ogólne.

1.1. Obiekt.

Opracowanie dotyczy Pomnika Powstańców Wielkopolskich i Ofiar II Wojny Światowej, usytuowanego centralnie na Placu 20 Października w Mosinie. Pomnik znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

1.2. Podstawa opracowania:

- *Podstawą formalną* wykonania opracowania jest zlecenie, zawarte pomiędzy:

ZLECENIODAWCĄ, Urzędem Miejskim w Mosinie, ul. Plac 20 Października 1,
a ZLECENIOBIORCĄ, Andrzejem Lipińskim, konserwatorem zabytków, prowadzącym działalność gospodarczą p.n. firmy ARCHIKON Konserwacja Zabytków Andrzej Lipiński z siedzibą w Drużynie, ul. Powstańców Wlkp. 57 ;

- *Podstawę merytoryczną* wykonania opracowania są:

- oględziny i rozpoznanie obiektu o artystycznej i historycznej wartości,
- ocena stanu technicznego obiektu
- Przegląd techniczny pięcioletni, wykonawca MONIWI Monika Wiese, Mosina 2023 r.
- dokumentacja fotograficzna.

1.3. Cel opracowania.

Celem opracowania jest przedstawienie zakresu prac renowacyjnych i naprawczych, koniecznych do wykonania, wynikających ze stanu zachowania pomnika, w celu uzyskania zadowalającego stanu technicznego oraz estetycznego zgodnie z zasadami obowiązującymi przy restauracji obiektów o wartościach artystycznych i historycznych.

1.4. Zakres opracowania.

Opracowanie obejmuje opis obecnego stanu zachowania obiektu, wykonanego na podstawie oceny wizualnej in situ oraz przedstawienie zakresu prac renowacyjnych

2. Opis obiektu.

Przedmiotowy pomnik autorstwa artysty rzeźbiarza Józefa Murlewskiego (ur. 1911 r. zm. 2003 r.) powstał w roku 1972, natomiast koronę orła dodano w 1989 r. Obiekt ma formę obeliska, który horyzontalnie przecinają szczeliny pomiędzy formami kwadratowymi i prostokątnymi wykonanymi w

technice lastryko. Na ok. 1/3 wysokości od podstawy umieszczono dekorację pomnika. Są to cztery płyciny okalające obelisk z epigrafami ku pamięci poległych w trakcie działań II wojny światowej. Nad tablicami, naroże wschodnio-południowe obiektu obejmuje przedstawienie rzeźbiarskie orła z rozpostartymi skrzydłami i koroną, od strony zachodniej trzy dominujące twarze płaskorzeźbione w płycinie, natomiast od strony północnej również w bloku betonowym dwie monumentalne twarze z wojskowym nakryciem głowy (rogatywka wojsk wielkopolskich).

Autor pomnika poprzez zastosowanie zróżnicowanych faktur i odcieni lastryka uzyskał oryginalny efekt plastyczny. Górną partię obeliska pokrywa lastryko płukane o chropowatej strukturze, płaskorzeźby są o innym uziarnieniu i kolorystyce, rzeźba orła w tonacji najjaśniejszej, a płyciny z napisami wykonano z lastryka szlifowanego. Dolna część trzonu pokryta lastrykiem, też płukanym, ale uzyskano większą gładkość i tonację bardziej szarą w stosunku do górnej partii obeliska.

3. Stan zachowania i przyczyny uszkodzeń.

Obiekt wykonany głównie z kompozytu betonowego z okładzinami lastryko (lastrico – połączenie kamienia, cementu, wody oraz pigmentu). Stosując określone proporcje poszczególnych składników, uzyskuje się żadaną trwałość (istotna gęstość masy), właściwości i estetykę lica powierzchni lastrykowych.

Zaprawy zawierające cement (m.in. beton) charakteryzują się m.in. niestabilnością ich wymiarów, kurczeniem się w środowisku suchym, wskutek oddawania nadmiaru wody przez żel krzemianu wapniowego i rozszerzaniem się poprzez wchłanianie wody w atmosferze wilgotnej. Stwardniałe zaprawy cementowe ulegają także pęcznieniu, czego konsekwencją jest ich pękanie i rozpadanie się, zjawisko to jest spowodowane powolnym uwadnianiem się tlenku wapniowego i magnezowego występujących często w cementach w przeprażonej i nieaktywnej postaci.

Podstawowym czynnikiem niszczącym obiekty jest woda (para, ciecz, lód), wnika w szczelności, uszkodzenia łączy pomnika, woda zamarzając (poniżej 0 st.C) zwiększa swoją objętość o ok 9% wywierając nacisk na ścianki porów materiałów budowlanych. W miejscach zawilgoceń, widoczne są zielone nawarstwienia-naloty, skupiska glonów (przede wszystkim klasy zielenice właściwe *Chlorophyceae*), które są czynnikiem sprzyjającym retencji wody, co ma negatywne skutki w postaci korozji mrozowej.

Ułatwiony dostęp wody opadowej w konstrukcje pomnika, wynika obecnie z dużych spękań powierzchni poziomych, braku odpowiedniego ich wyprofilowania uniemożliwiającego zaleganie i utrzymywanie się zawilgoceń.

Przy płaskorzeźbach widoczne są efekty wypłukania ich lica i osłabienia strukturalnego materiału, pęknięcia i wykruszenia występują również w zakresie zapraw lastrikowych (ich grubość różnicowana). Pewną czytelność utraciły napisy, co jest spowodowane utratą kontrastu kolorystycznego.

4. Proponowany zakres prac renowacyjnych i naprawczych.

Pomnik jest obiektem autorskim, o wartości historycznej, tak więc należy wykonać prace z poszanowaniem zachowanych materiałów i zaprojektowanej, pierwotnej estetyki przedstawieniowej.

1. Ocena konstruktora, określająca ewentualną konieczność demontażu (w przypadku korozji metalowych łączników) elementów składowych obiektu.

Należy zwrócić uwagę, że każdy demontaż jest zagrożeniem uszkodzenia warstw lastrykowych., wskazane jest wykonanie największego zakresu prac in situ.!

2. Wstępna dokumentacja fotograficzna stanu zachowania przed rozpoczęciem prac.

3. Oczyszczenie obiektu z łuszczących i zdegradowanych warstw budulca betonowego, oczyszczenie wszelkich spoin. Wykonać dezynfekcję preparatem BFA firmy Remmers lub Capatox Caparol.

4. Przeprowadzenie nasycenia Escofluatem firmy Schomburg powodującym przekształcenie soli budowlanych w kompleksy solne trudno rozpuszczalne- dotyczy to powierzchni chłonnych z uszkodzonym licem.

5. Nałożenie powłoki antykorozyjnej na oczyszczone pręty zbrojeniowe (w sytuacji ich odsłonięcia)– Betofix / Remmers Rostschulz M. Betofix można użyć do wzmocnienia, zamykania pęknięć elementów nie konstrukcyjnych, np. przedstawień rzeźbiarskich, co pozwala przeprowadzić zabieg impregnacji skarbonatyzowanej powierzchni betonowej.

6. Warstwy lastrykowe:

- odczyszczenie powierzchni wodą z dodatkiem detergentów z użyciem szczotek. W zależności od nawarstwień można zastosować preparaty czyszczące firm Coverax (Covexan czy silniejszy Murolin 2) lub Remmers (np. Klinkerreiniger AC) – zawsze wykonać próby czy nie powodują zabieleń, preparaty należy całkowicie usunąć wodą np. stosując myjkę wysokociśnieniową. Czyszczenie zaczynać od najsłabszego preparatu .

Jednak proponuję poniższe rozwiązanie *alternatywne*.

Alternatywnie – kontrolowane czyszczenie techniką laserową, która umożliwia selektywne i bezinwazyjne oczyszczanie powierzchni nie ingerując w strukturę lastryka. Obecnie laser jest coraz częściej wykorzystywany w konserwacji dzieł sztuki .

- odtłuszczenie powierzchni przez zmycie acetonem ,
- uzupełnienie form rzeźbiarskich i płaszczyzn poprzez indywidualne opracowanie mas lastrykowych, odpowiadające technice oryginałów (uziarnienie, kolor, płukanie lub szlifowanie), rekonstrukcja brakujących ubytków masą lastryko zawierającą grysy kamienne oraz cement portlandzki 35 szary lub biały, z dodatkiem pigmentów o składzie ustalonym na podstawie badań i prób na obiekcie.
- zabezpieczenie całej powierzchni preparatem impregnującym, np. firmy Akemi czy Remmers (Funcosil SL)

7. Pęknięcia można wypełnić klejami na bazie żywicy epoksydowej firmy Akemi. W miejscach wewnętrznych ubytków (pod zaprawami lastryko) można zastosować dwukomponentową mineralną zaprawę modyfikowaną żywicą epoksydową Remmers FM ECC..

Nie wypełniać przerw (fug) pomiędzy płytkami lastrykowymi , uzupełniać tylko w przypadku głębokiego ubytku w trzonie betonowym. !

8. Na płycie wieńczącej nałożyć szlam uszczelniający Remmers WP Flex 1K. Można również go zastosować na innych partiach poziomych, odpowiednio profilując w celu odpływu wody opadowej.

Należy, jednak wykonać wcześniej próbę i określić czy nie zakłóca to efektu estetycznego obiektu.

9. Uczytelnić liternictwo, malując ich tło farbą na beton Elastoflex firmy Noxan , nawiązując do oryginalnej tonacji grafitowej.

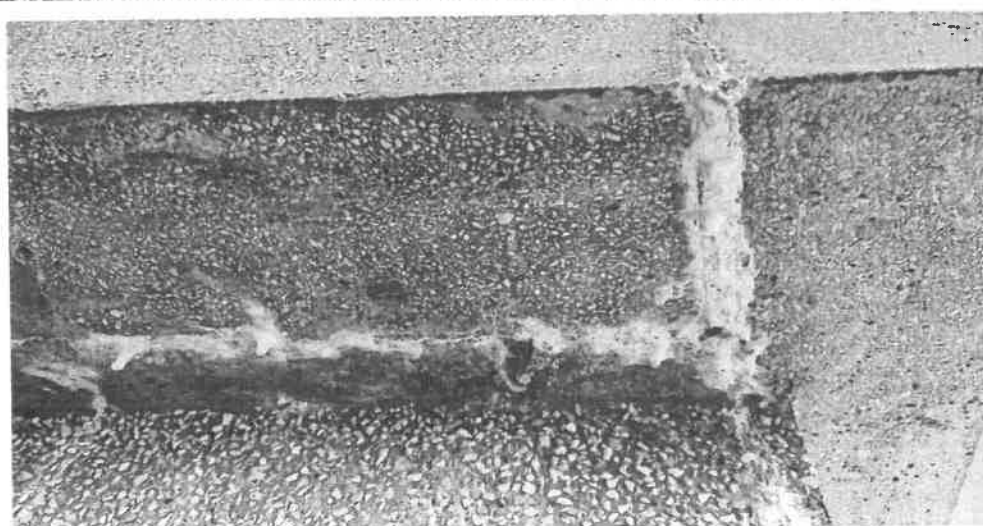
10. Korona orła jest elementem wtórnym, nie zaprojektowanym przez autora pomnika., tak więc nie powinna być tam umieszczona (chyba , że była na to zgoda rzeźbiarza).

Jednak, z zrozumiałej jej symbolicznej wartości i ewentualnym podjęciu decyzji przez Inwestora o jej nałożeniu, należy wykonać koronę z materiału nawiązującego do materiału i faktury rzeźby orła , co stworzy spójny efekt artystyczny.

5. Fotografie.

Fot. 1-3 . Mosina, Pomnik Powstańców Wielkopolskich – uszkodzenia zapraw, wtórna korona orła, na dolnym zdjęciu widoczne zróżnicowanie uziarnienia i tonacji barwnej lastryka.

Fot. 4-6 . Mosina, Pomnik Powstańców Wielkopolskich – oryginalnie zastosowane barwne kamienie, zwiększające efekt oddziaływania tablicy z napisem; dolne zdjęcie -nacieki.